

Імпортує Україна трактори, вантажні автомобілі, холодильники, побутові прилади, обладнання та устаткування, полімери, добрива, нафту і нафтопродукти, фармацевтику та хімічні продукти, мотузки і канати.

За останні роки стабілізуються міжнародні взаємини з іншими країнами СНД зокрема країнами Середньої Азії (Узбекистаном, Киргизстаном, Таджикистаном). Найбільш важливі взаємозв'язки є з Узбекистаном, який для України постачає газ. Предметами українського експорту в Узбекистан є продукція металургійної промисловості (метал, труби), машинобудування (електричні машини, ядерні реактори), хімічні промисловості та продовольчі товари. Тісні взаємозв'язки є з країнами Кавказу (Азербайджаном, Грузією і Вірменією). Азербайджан є одним з найважливіших експортерів для України у постановці енергоносіїв і нафти. Крім нафтопродуктів з Азербайджану імпортуються крани, інша машинобудівна продукція, вироби легкої промисловості. Грузія за останні роки значно поживила взаємоекономічні відносини з Україною. До Грузії Україна експортує продовольчі товари, товари хімічної промисловості, продукцію металургії. З Грузії Україна отримує в основному цитрусові, вина і деякі види машинотехнічної та хімічної продукції. З Вірменією обсяги експортно-імпорتنних операцій незначні, Україна продає Вірменії окремі види металопродукції, труби, алкогольні напої, електричні машини, продукцію хімічної промисловості. Натомість купує деякі види продукції металургії, металообробки, машинобудування, синтетичний каучук, традиційні вірменські алкогольні напої.

Основними предметами експорту продукції в Молдову є енергоносії, нафтопродукти, продукція металургійної промисловості, продовольчі товари, продукція хімічної промисловості та лікарські засоби. В Україну імпортується з Молдови товари асиметричного з експорту асортименту, які належать до категорій машин на обладнання, металургійної промисловості, продовольчих товарів.

Таким чином, можемо зробити висновок, що співпраця України з країнами СНД є пріоритетним економічним напрямком з обох сторін, та залишається і досі актуальною. Ця співпраця потребує подальшого розвитку у експортному та імпортному плані та налагодженню більш дипломатичних та рівноправних відносин.

Література:

1. Страны СНГ Офіційний сайт // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.cisstat.com/rus/ciscountry1.html>
2. Міністерство закордонних справ України Офіційний сайт // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mfa.gov.ua/ua>
3. Экономические связи Украины со странами СНГ/ Региональная экономика. Теория и практика// [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.spinform.ru/cis-countries/economics.html>
4. Проблемы и перспективы развития сотрудничества с партнерами в странах–участницах СНГ/ Архив официального сервера // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://19972011.tatarstan.ru/?DNSID=04a3ba8cb35c890c961e035c28b8a34d&node_id=395
5. Страны СНГ, экономические потенциалы для Украины / Региональная экономика // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://buklib.net/books/24875/>
6. Торгово-экономическое сотрудничество со странами СНГ / Zn.ua // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gazeta.zn.ua/ECONOMICS.html>

ТРОФИМЕНКО М. В.,
к. політ. н., доцент кафедри
міжнародних відносин та зовнішньої політики
Маріупольського державного університету

ТРАНСФОРМАЦІЯ ДИПЛОМАТИЧНОЇ СЛУЖБИ КИТАЙСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ ЯК НЕОБХІДНІСТЬ ЗАКРІПЛЕННЯ СТАТУСУ ПРОВІДНОЇ ЕКОНОМІКИ СВІТУ

Китайська дипломатія в другій половині ХХ ст. зазнала значних змін. З відсталої країни Китай перетворився на ядерну державу з півтора мільярдним населенням, з потужною економікою, що бурхливо розвивається.

Сучасна китайська дипломатія формувалася ще задовго до утворення в 1949 р. КНР, а саме в ході контактів представників Комуністичної партії в так званих звільнених районах з правлячою тоді в Китаї партією Гоміндан і з представниками різних держав, що перебували в столиці звільнених районів – місті Яньані, включаючи представників Радянського Союзу, Сполучених Штатів та деяких інших.

Таким чином, до моменту створення в 1949 р. Китайської Народної Республіки у керівників нового Китаю вже був певний дипломатичний досвід. Він ніби синтезував у собі не тільки різнопланові теоретичні положення, а й досить тривалу політичну практику в ході революційної діяльності Комуністичної партії Китаю в її зарубіжних контактах як з Радянським Союзом, так і з деякими західними країнами, насамперед зі Сполученими Штатами.

Після утворення КНР дуже гостро постало питання про кадри фахівців для дипломатичної роботи. При комплектуванні Міністерства закордонних справ в нього прийшли в першу чергу політпрацівники Народно-

визвольної армії Китаю, учасники громадянської війни. Іншу групу склали співробітники органів пропаганди, журналісти.

Майже відразу після проголошення КНР створюється Пекінський Народний університет. При ньому був відкритий дипломатичний факультет, перетворений у 1955 р. в Пекінський дипломатичний інститут. Стосовно історії країни студентам пояснювали, що найважливішою формою міжнародних зв'язків Китаю були його відносини як «верховного правителя світу», як «Піднебесної» з сусідами «васалами». Період першої половини XIX початку XX ст. характеризується послабленням Китаю, і внаслідок самоізоляцією Китаю від зовнішнього світу. Історично Китай того періоду представлявся студентам як постраждала сторона, як об'єкт грабіжницької політики імперіалістичних держав. У той же час замовчувався агресивний характер зовнішньої політики китайських імперій, особливо маньчжурської, Цинської імперій (1644 – 1911 рр.). У ході навчання приводилася теза, яка, перефразовуючи відомий постулат британської дипломатії, звучала наступним чином: «У Китаю немає ні ворогів, ні друзів. У нього є лише власні інтереси».

Щодо нинішньої дипломатії Китайської Народної Республіки, то вважається, що основи зовнішньополітичного курсу КНР були розроблені Мао Цзедун, головою ЦК Компартії Китаю, і Чжоу Еньлаєм, прем'єром Держради КНР.

Мао Цзедун, більш схильний до традиційної дипломатії, разом з тим став творцем лінії на незалежність і самостійність китайської зовнішньої політики, надав їй ділового та реалістичного характеру, сформулював так звану лінію мас і теорію трьох світів – капіталістичного, соціалістичного і «третього світу» країн Азії, Африки та Латинської Америки, що розвиваються.

Однак своєрідним батьком-засновником дипломатичної служби народного Китаю можна з повною підставою вважати Чжоу Еньлая. Досвід переговорів він накопичував, зокрема, під час участі у врегулюванні «Сіаньського інциденту», пов'язаного з арештом Чан Кайши бунтівними генералами Чжан Сюеляном і Ян Хупченом у грудні 1936 р., і переговорах між Компартією Китаю і Гомінданом в Чун цині в серпні – жовтні 1945 р. Ще до перемоги революції в Китаї для Чжоу Еньлая було властиво засвоювати все те корисне, що він помічав в дипломатичній поведінці тих чи інших іноземців. Так, у грудні 1945 р. до Яньань, центру звільнених районів, прибула американська місія, очолювана Дж. С. Маршалом, з яким Чжоу Еньлай протягом чотирьох днів вів переговори. «Особисто я отримав чотири уроки з цих переговорів, – говорив згодом Чжоу Еньлай. – Кожна сторона повинна підходити до іншої з взаємним розумінням, а не з взаємною ворожнечею. Сторони повинні вести дискусію на двосторонній основі, не допускаючи диктату однієї сторони. Вони повинні йти на поступки і вимагати – і що більш важливо – вони повинні йти на поступки раніше, ніж висувати вимогу. Вони повинні змагатися лише щодо того, хто швидше зможе врегулювати труднощі» [2, с. 188].

З перших же днів існування КНР Чжоу Еньлай, перебуваючи на посаді Прем'єра Держради КНР, очолив за сумісництвом і дипломатичне відомство нового Китаю. Навіть коли в лютому 1958 р. Чжоу Еньлай передав Міністерство закордонних справ до рук маршала Чень І, він продовжував залишатися фактичним керівником зовнішньої політики Китаю. Чжоу Еньлай був одним з небагатьох китайських керівників, який до своєї смерті в 1976 р. досить регулярно і часто здійснював поїздки в зарубіжні країни. Для порівняння, Мао Цзедун виїжджав за кордон лише двічі, причому обидва рази в Москву. У Радянському Союзі побував Голова КНР Лю Шаоци, який здійснив також у 1963 р. візити до Бірми, Камбоджі та Індонезії.

В якості внеску Чжоу Еньлая розглядається затвердження ним у дипломатії Китаю підходу, при якому відносини Китаю з зарубіжними країнами визначаються насамперед його державними інтересами, а потім вже спільністю або відмінностями ідеології та суспільного ладу. Разом з прем'єр-міністрами Індії Дж. Неру і Бірми У Ну він сформулював «п'ять принципів мирного співіснування» і домогся їх затвердження в якості засад міжнародних відносин на Бандунгській конференції у 1955 р. Чжоу Еньлаю належить заслуга в розробці та подальшому розвитку «народної дипломатії» КНР, а саме дипломатії, здійснюваної щодо громадських організацій та обмінів людьми. Головною особливістю дипломатії Чжоу Еньлая вважається також висунутий ним принцип «шо-тун цунь-і» – «знаходити спільне, незважаючи на існуючі відмінності». Завдяки зусиллям Чжоу Еньлая вдалося зберегти кістяк кадрового складу і захистити МЗС від безчинств «хунвейбінів» у деструктивний період «культурної революції» і забезпечити спадкоємність і стабільність зовнішньополітичного курсу країни.

Свій внесок в дипломатію Китаю зробив і Ден Сяопін, який розробив напрямки міжнародної діяльності країни з середини 80-х років. Він був автором установки «одна держава – дві системи» як способу вирішення «проблем, які залишилися історією у спадок», конкретно стосовно Гонконгу і Макао, а також Тайваню. Йому належить теза, що мир та розвиток є основними проблемами в сучасних міжнародних відносинах. Він – ініціатор курсу «реформи всередині країни, відкритість перед зовнішнім світом», в якій органічно поєднані внутрішня й зовнішня політика КНР, постановка зовнішньої політики Китаю на службу внутрішній, здійснення «відкритості» як основної форми державної лінії КНР на міжнародній арені. Прагматику Ден Сяопіну належить вислів: «Не важливо, якого кольору кішка – білого чи чорного, головне – щоб вона ловила мишей».

Народному Китаю була потрібна нова дипломатія, здатна закріпити і зміцнити завоювання китайського народу, що призвели до утворення Китайської Народної Республіки. Китайське керівництво розуміло, що без міжнародної підтримки, яку в тих умовах могли надати Китаю тільки Радянський Союз і соціалістичні країни, неможливо було втримати завоювання китайської революції, утримати владу. Виходячи з цього, був зроблений висновок, що найпершим завданням нової китайської дипломатії є встановлення союзницьких відносин з СРСР,

що традиційна політика «самопосилення» повинна проводитися в рамках співпраці з Радянським Союзом та іншими соціалістичними країнами, що цей курс повинен бути оформлений відповідними дипломатичними актами.

Китайська Народна Республіка була створена 1 жовтня 1949 р. Радянський Союз відразу ж визнав її, і вже 3 жовтня між СРСР і КНР були встановлені дипломатичні відносини. Приклад СРСР наслідували й інші соціалістичні країни. У 1950 р. з Китаєм обмінялися посольствами В'єтнам, Індія, Швеція, Данія, Бірма, Індонезія, Швейцарія та Фінляндія.

Великим кроком китайської дипломатії в перші роки існування народного Китаю було підписання 14 лютого 1949 р. Договору про дружбу, союз і взаємну допомогу між СРСР і КНР, який, за визнанням самих китайців, відіграв важливу роль у внутрішньому будівництві Китаю та спільній протидії можливій агресії.

Китайська дипломатія як невід'ємна частина зовнішньої політики Китаю пройшла через різні етапи, причому на деяких з них визначальну роль у визначенні завдань китайської дипломатії відігравав Мао Цзедун. У 50-і роки він пропагував погляд про те, що Захід боїться війни більше, ніж Схід, ніж Китай [2, с. 190-191].

За Мао Цзедуна китайська дипломатія прагнула створити своєрідний культ напруженості, щоб протиставити її як нібито закономірне явище основній тенденції міжнародних відносин сучасності – «розрядці».

Гра на суперечностях між іншими державами, «застосування однієї отрути проти іншої» завжди були на озброєнні традиційної китайської дипломатії. Одним із прийомів боротьби на дипломатичному поприщі було використання курсу «і-чжан і-чи» – «то напруженість, то розрядка». Утвердження Китаю як держави глобального значення мислилося Мао Цзедуном при періодичному створенні таких міжнародних ситуацій, при яких великі держави повинні були рахуватися з Китаєм, коли вони опинилися б залежними від волі Китаю.

Саме така ситуація була створена обстрілом у вересні 1958 р. двох островів поблизу узбережжя Китаю в Тайванській протоці, зайнятих гомінданівцями. Сполучені Штати, союзник Тайваню, були готові вдатися до атомної бомби, на що відповів Радянський Союз. Таким чином, Китай ніби поставив дві ядерні держави перед питанням, що їм робити стосовно ситуації, створеної Китаєм. Виходило так, що справою китайської сторони було створити конфлікт, а вихід з нього нехай шукають інші.

З іншого боку, всупереч радянсько-китайському Договору про дружбу і взаємодопомогу, КНР зробила ці дії без консультацій з Радянським Союзом. Однак вони були сплановані таким чином, щоб створити видимість узгодженості дій двох країн. Справа в тому, що наприкінці липня – на початку серпня 1958 р., коли китайське керівництво вже прийняло рішення про обстріл островів у Тайванській протоці, у Пекіні перебував з візитом глава радянського уряду М. С. Хрущов. Радянську сторону не було проінформовано про підготовку акції, хоча за підсумками візиту було підписано спільне комюніке, в якому було зафіксовано єдність поглядів сторін щодо спільної боротьби за мирне вирішення міжнародних проблем. Отже, справа була представлена таким чином, ніби Радянський Союз знав про планування акції і був згодний у цьому питанні із Пекіном.

Переконавшись у провалі своїх планів зіштовхнути дві держави, китайська сторона почала перекладати тайванський конфлікт у площину дипломатичних «серйозних попереджень». Усього їх було зроблено 496.

Поступово з кінця 50-х років радянсько-китайські відносини почали давати збій. Навіть зараз важко визначити передумови того, що призвело до драматичного і найгострішого конфлікту між двома великими державами у формі збройного зіткнення на радянсько-китайському кордоні в 1969 р. в районі острова Даманський.

У 1962 р. радянська сторона закрила консульства в Китаї, контакти скоротилися. Китайці, особливо Ден Сяопін, вели себе наступально. О. М. Косигіну навіть відмовили у телефонній розмові з Мао, і зв'язки, звичайно, згорнулися.

Свій внесок у загострення відносин і розрив контактів і зв'язків зробили і люди, далекі від дипломатії. Міністр оборони Малиновський на прийомі в Москві сказав Чжоу Еньлаю: «Ми свого дурня (Хрущова) усунули, приберіть і ви свого» (Мао Цзедун). Чжоу Еньлай учинив страшний скандал і сказав, що їде [3, с. 290].

Китайці взагалі дуже образливі й для них немає більш серйозної образи, ніж насмішка.

Прийоми і переговори проходили в жорсткій полеміці. Але, нарешті, у 1969 р. відбулася зустріч керівників СРСР і КНР – О. М. Косигіна і Чжоу Еньлая. Це були не тільки великі політики, але й дипломати. Почалися жваві відносини між двома країнами.

У 1971 р. уряд Китаю приніс свої вибачення постраждалим у роки «культурної революції» країнам, компенсував збитки, завдані посольствам, зайняв своє місце в Раді Безпеки.

До кінця 60-х – початку 70-х років починається поступовий рух Китаю в бік нормалізації дипломатичних відносин зі Сполученими Штатами. Причому, і це характерно для китайської дипломатії, свої кроки Пекін заздалегідь збалансував відкриттям у 1969 р. прикордонних переговорів з СРСР, які давали йому можливість жорсткіше торгуватися з американцями.

У питанні нормалізації відносин зі США китайська дипломатія використала неординарний хід. В умовах існуючої тоді напруженості в китайсько-американських відносинах запросити когось із керівних діячів США з візитом до Пекіна було досить важко. Тому Китай пішов на дипломатію «малих кроків», яка в дипломатичних колах майже всього світу отримала назву «пінпонгова дипломатія».

У своїй книзі «Суто довірчо» колишній посол СРСР в США Анатолій Федорович Добринін згадує, що в кінці квітня 1970 р. до Китаю була запрошена національна збірна Сполучених Штатів з настільного тенісу для проведення показового матчу в Пекіні. Збірна була прийнята Чжоу Еньлаєм. У травні 1971 р. було досягнуто конфіденційної домовленості, що державний секретар США Г. Кіссінджер здійснить дві поїздки до Пекіну, причому одну негласну, і що пізніше президент США Р. Ніксон відвідає Китай. У липні несподівано було оголошено, що Р. Ніксон відвідає Китай з візитом у 1972 р. Візит не нормалізував повністю дипломатичні відносини між США і Китаєм (обмін місіями зв'язку стався в 1973 р.), але в цілому це був, звичайно, прорив китайської дипломатії в китайсько-американських відносинах, що мав чималі міжнародні наслідки. До речі, ця поїздка стала початком «тристоронньої дипломатії» (США, СРСР, Китай), оскільки після неї прискорились і американсько-радянські домовленості щодо обмеження стратегічних озброєнь. У цьому зв'язку Г. Кіссінджер жартома зауважив, що американці «не проти навчитися їсти російську ікру за допомогою китайських паличок» [1, с. 226].

В інтересах зовнішньої політики КНР китайська дипломатія, всупереч колишнім установкам, пішла на нормалізацію, а потім і встановлення дипломатичних відносин з США, незважаючи на те, що Вашингтон продовжував зберігати відносини з Тайванем в колишньому обсязі, надавати йому економічну та військову допомогу. У шанхайському комюніке 1972 р. була використана формула, яка могла в рівній мірі влаштувати і Пекін, і Тайвань: «Сполучені Штати усвідомлюють, що всі китайці по обидва боки Тайванської протоки вважають, що існує тільки один Китай і Тайвань є частиною Китаю». І лише в кінці 1978 р. Сполучені Штати зобов'язалися припинити дипломатичні відносини з Тайванем, денонсувати американсько-тайванський договір 1954 р. і з 1 січня 1980 р. вивести свій військовий персонал з острова.

Мабуть, підбадьорена встановленням відносин зі Сполученими Штатами, китайська дипломатія стала реалізовувати нову доктрину Пекіна про створення «об'єднаної міжнародної структури протидії» Радянському Союзу. Її, зокрема, оприлюднив Ден Сяопін в ході візиту до США 29 січня – 1 лютого 1979 р., коли в інтерв'ю журналу «Тайм» він прямо заявив, що США і Китай повинні почати діяти об'єднаним фронтом проти «гегемонізму», тобто, за китайською термінологією, – проти СРСР. У спільному підсумковому комюніке Дж. Картера і Ден Сяопіна ця думка також знайшла своє відображення. Пропагована зовнішньополітичними органами Китаю «міжнародна структура» повинна була складатися з НАТО, Сполучених Штатів, Японії та Китаю.

Однак на початку 80-х років китайська дипломатія стала поволі проводити думку про необхідність нормалізації відносин з Радянським Союзом. Причому в своїх методах китайська дипломатія і тут сприйняла деякі запропоновані Радянським Союзом форми.

У 1985 р. китайське керівництво зробило важливу заяву про те, що Китай і СРСР не повинні бути ні союзниками, ні ворогами, що Китай хоче бути «рівним другом» Радянського Союзу. Після цього китайська дипломатія здійснила цілий ряд кроків, які поступово призвели до повної нормалізації радянсько-китайських відносин. Це сталося в травні 1989 року.

Завдяки зусиллям китайської дипломатії, до кінця 80-х років Китай мав в цілому збалансовані відносини з основними центрами сили у світі – з Радянським Союзом, зі Сполученими Штатами, із Західною Європою і Японією. Таке міжнародне становище Китаю відповідало інтересам КНР при проведенні внутрішньої політики.

Китайська дипломатія в основі своїй має ті постулати, які склалися тисячоліттями. У той же час не можна не сказати, що Китайська дипломатія модернізує свої прийоми. Однак незважаючи на модернізацію своєї дипломатії, Китай пов'язаний зі своєю історією, з дипломатичними прийомами, які в ній існували.

У Китайській Народній Республіці дипломатичні функції покладені на Міністерство закордонних справ [4]. Воно представляє державу в цілому за кордоном через свої закордонні представництва, відповідає за офіційні дипломатичні відносини з іноземними державами, включаючи призначення, відкликання послів та інших дипломатичних представників, за ведення переговорів про підготовку міжнародних договорів та угод. МЗС Китаю заявляє офіційні протести іноземним урядам. Воно керує дипломатичними представництвами за кордоном, а також забезпечує або надає допомогу в наборі, навчанні і призначення китайського дипломатичного персоналу, зокрема перекладачів. МЗС готує інформацію для ЦК КПК та уряду, а також свої пропозиції щодо зовнішньополітичних питань, реалізує прийняті рішення. МЗС керує розробкою архівних матеріалів та виданням офіційних документів у галузі зовнішньої політики.

Міністерство закордонних справ є основним робочим органом дипломатії, являє собою оперативний орган китайського уряду, який відає справами міждержавних відносин, справами співвітчизників, що проживають за кордоном, і виконанням консульських функцій всередині країни і за кордоном.

Міністерству закордонних справ підвідомчі Канцелярії іноземних справ на рівні провінцій, автономних районів і міст центрального підпорядкування, які курують питання зовнішніх зв'язків у своїх районах. Їх оперативна робота ведеться під керівництвом і за координуючої ролі МЗС. МЗС виконує певні координуючі функції також щодо відомств, які в своїй роботі вступають в контакти з зарубіжними партнерами. В особливому адміністративному районі Сянган (Гонконг) створено управління уповноваженого МЗС, яке курує справи, що входять в компетенцію центрального уряду і стосуються Сянгана. Управління служить каналом зв'язку між урядом Сянгана і центральним урядом.

Структура центрального апарату МЗС КНР, найважливішою ланкою якого залишаються оперативні дипломатичні департаменти – територіальні і функціональні, так само як і структура зарубіжних органів зовнішніх зносин, зазнавала деяких змін по мірі трансформації зовнішньополітичних пріоритетів, однак у цілому, виявилася досить стійкою і не відрізняється від загальноприйнятої в більшості країн.

Керівна ланка міністерства складається з міністра, парткому міністерства (зазвичай міністр закордонних справ є одночасно і міністром, і секретарем парткому міністерства), комісії контролю за дотриманням партійної дисципліни, відділу по роботі з більш ніж 160 партійними організаціями закордонних установ, заступників міністра, кількість яких варіювалася від 5 до 12, помічників міністра, його юридичних радників і канцелярії, яка забезпечує проведення 2 рази на тиждень засідань «Керівної групи МЗС», що мають характер консультативних нарад під головуванням міністра.

Повсякденною оперативною та аналітичною роботою в МЗС займаються такі департаменти: вісім територіальних департаментів – Азії; Західної Азії та Північної Африки; Африки; Східної Європи та Центральної Азії; Західної Європи; Північної Америки і Океанії, Латинської Америки; у справах Гонконгу, Макао і Тайваню; шість функціональних департаментів – Протокольний; Інформації; Міжнародних організацій та конференцій; Договірні-правовий; Контролю над озброєннями: Консульський.

Техніко-адміністративним обслуговуванням МЗС займаються управління – Адміністративне; Валютно-фінансове, Контрольно-ревізійне; Кадрів; Освіти та підготовки кадрів; Бюро перекладів; Редакційно-видавниче бюро; Бюро по роботі з ветеранами; Відділ у справах китайських місій за кордоном.

Науково-дослідна служба міністерства представлена Відділом досліджень у галузі політики, який працює в оперативному режимі безпосередньо на приймальню міністра, функціонують також два відомчих науково-дослідні інститути міжнародних проблем в Пекіні і Шанхаї. До центрального апарату відносяться також кілька постійних делегацій, уповноважених представляти КНР на двосторонніх переговорах.

При МЗС є філія Вищої партійної школи при ЦК КПК, де з відривом від виробництва протягом півроку займаються до 100 дипломатичних співробітників рангом до 1 секретаря включно. Щорічно 3 – 4 працівника на рівні заступників міністра та керівників відділів та управлінь направляються на навчання до Центральної ВПШ строком на 6 місяців. Партійність – найважливіша вимога до кожного співробітника МЗС КНР, і без системи партійної роботи і навчання немислима кар'єра дипломата.

Проте МЗС КНР не є єдиним дипломатичним органом. Вищий ешелон китайських керівників, партійних, державних і військових здійснює дипломатичні функції – особливо під час візитів за кордон і прийому іноземних представників вищого й високого рівня – у тій же мірі, що й апарат Міністерства закордонних справ. Крім того, існує й досить розгалужений апарат Міністерства зовнішньої торгівлі, який здійснює економічні зв'язки КНР, в яких дипломатія відіграє не малу роль.

В інтересах зовнішньої політики КНР широко використовуються різні громадські організації, що реалізують цілі так званої «народної дипломатії». Це – Китайське народне товариство дружби із зарубіжними країнами, яке має свої відділення в більшості провінцій, міст центрального підпорядкування і автономних районів країни.

Це також – Китайське товариство з вивчення міжнародних відносин, метою якого є розвивати і встановлювати зв'язки з політичними діячами, видатними вченими-міжнародниками і політологами, організувати і брати участь в двосторонніх і багатосторонніх наукових конференціях і симпозіумах. Завданням Китайського товариства з міжнародного обміну, створеного в 1981 р., є здійснення співробітництва з подібними йому зарубіжними організаціями, політичними партіями, вченими, видатними громадськими діячами шляхом обміну візитами, участі в міжнародних конференціях тощо.

Зовнішньополітичне відомство Китаю надає велике значення виробленню дипломатичного іміджу своєї країни. При цьому за роки існування КНР дипломатичний імідж Китаю зазнав істотних якісних змін. Але в його основі завжди було уявлення про Китай як про один з найважливіших світових центрів сил. Китайська зовнішньополітична пропаганда була націлена в першу чергу на створення такого іміджу КНР, який дозволив би керівництву Китаю з найменшими витратами реалізувати свої цілі на міжнародній арені.

МЗС КНР регулярно проводить прес-конференції з широкого кола питань для акредитованих в Пекіні іноземних журналістів. Особливу роль, крім Відділу інформації МЗС КНР, грають також агентство Сінхуа, Головне управління радіо і телебачення при Державній раді КНР, які мають представництва за кордоном, і найбільша газета «Женьмінь жибао» з її кореспондентськими пунктами за кордоном.

Зрозуміло, що в умовах, коли керівною партією в Китаї є КПК, Міністерство закордонних справ КНР – аж ніяк не головний творець зовнішньої політики, а з нею і дипломатичної стратегії і тактики.

Кардинальні рішення щодо міжнародної політики Китаю приймаються на вищому рівні – на з'їздах Компартії Китаю, на засіданнях Політбюро ЦК КПК. При ЦК КПК була створена спеціальна «керівна група із зовнішніх справ», а при Держраді КНР – «консультативно-дослідна група із зовнішньої політики». Ці групи є дорадчими органами. До них входять провідні авторитетні фахівці з міжнародних справ, представники відомств, відповідальні працівники Відділу міжнародних зв'язків ЦК КПК. На засіданнях груп обговорюються найважливіші зовнішньополітичні проблеми Китаю, готуються аналітичні матеріали. Важливе значення у формуванні зовнішньополітичної стратегії КНР має Військова Рада ЦК КПК – орган, який здійснює на найвищому рівні зв'язок кроків на міжнародній арені з завданнями забезпечення національної безпеки країни.

При призначенні на керівні посади в МЗС КНР поступово вводяться елементи конкурсу, схожі з атестацією. Практично кожен співробітник центрального апарату має можливість виставити свою кандидатуру. З початку 90-х років в Міністерстві діє тісно переплетена з атестацією система заходів заохочення за хорошу роботу і санкцій за незадовільну. Для передовиків заснована «дошка пошани», а окремим співробітникам вручаються почесні грамоти, видаються премії, які можуть досягати 30 % від посадового окладу. Випадків, коли адміністрація була змушена звільнити несумлінного співробітника, який не пройшов атестацію, вкрай мало, бо існує в КНР трудове законодавство ускладнює цю процедуру. Лише в останні роки в Китаї розробляється «Положення про державну службу», що торкається і дипломатичної кар'єри та передбачає практику укладення на основі конкурсного іспиту трудових угод і повний перехід на контрактну систему.

Просування по службі співробітників МЗС КНР і присвоєння дипломатичних рангів залежить, перш за все, від стажу роботи. Наприклад, ранг аташе присвоюється молодшому спеціалісту через 3 роки після початку служби, 3-го секретаря – ще через 3 роки, а ранг 2-го секретаря – по закінченні наступних 4-х років. Таким чином, уже до 33 років китайський дипломат може стати 2-м секретарем. Починаючи з цього рангу, терміни присвоєння чергових дипломатичних рангів не встановлені. Останнім часом стало практикуватися дострокове (зазвичай за 1 рік до закінчення встановленого строку) присвоєння рангів за успішну роботу.

Певний розвиток отримали в КНР різні форми ротації кадрів, яка передбачає, зокрема, переміщення між центральним апаратом і зарубіжними установами, посольствами і консульствами, окремими підрозділами центрального апарату і всередині самих цих підрозділів. Так, переміщення послів КНР за кордоном виходить, крім іншого, з посилки, що тривале перебування посла на одному місці могло б призвести до притуплення гостроти сприйняття ним подій. Зазвичай ротація проводиться через 3 роки, рідше через 4 – 5 років перебування посла в певній країні, і частіше за все з новим призначенням він направляється в країну зі схожими соціально-культурологічними параметрами. Проте, з урахуванням досвіду роботи та професійної спеціалізації посла, як правило, він призначається кожен раз в більш важливу країну.

Усі дипломатичні співробітники у віці до 50 років охоплені різними формами підвищення політичної та професійної кваліфікації. Співробітники центрального апарату 2 – 3 рази на тиждень відвідують заняття в Школі іноземних мов МЗС, де вивчають англійську та французьку як перші мови і деякі рідкісні і східні мови в якості других. По закінченню Школи вони отримують диплом. Крім того, провідні професори і фахівці найбільших наукових центрів країни проводять 1 раз на тиждень заняття за профілем загальноосвітньої підготовки. Причому, кожен співробітник сам обирає той тематичний курс, який бажає прослухати.

Підвищення кваліфікації з відривом від виробництва здійснюється на базі Дипломатичного інституту МЗС КНР. В останні роки молоді майбутні дипломати мають можливість стажуватися протягом 1 року у вузах зарубіжних держав.

В умовах економізації міжнародних відносин зміцнення аналітичного потенціалу МЗС КНР і його велика орієнтація на зовнішньоекономічну діяльність відбуваються головним чином за рахунок підключення до роботи в МЗС вчених і експертів у галузі економіки, особливо міжнародної валютно-фінансової сфери. Розширюються контакти міністерства з величезною кількістю дослідних інститутів, співробітники яких, у першу чергу аналітики світової економіки, періодично направляються «вахтовим методом» на роботу в зарубіжні установи і представництва КНР при міжнародних організаціях. Починаючи з 80-х років, практично весь персонал міністерства покликаний пройти через систему річних економічних курсів, щоб більш ефективно сприяти вітчизняному бізнесу.

Що стосується дипломатичної діяльності нинішнього Китаю, то для цих цілей створено величезний апарат, що знаходиться як в самому Китаї, так і в посольствах та консульствах Китаю в 170 державах, з якими КНР встановила дипломатичні відносини. Сюди ж необхідно зарахувати й китайські місії при ООН і в ряді інших міжнародних організацій.

Будучи учасником Віденської конвенції про дипломатичні зносини 1961 р., КНР визначає 3 класи глав своїх дипломатичних представництв – Надзвичайного і Повноважного Посла, Надзвичайного і Повноважного Посланника, а також Повіреного у справах. Підписуючи цей документ, Пекін зробив застереження про невизнання рангів представників Ватикану, з яким КНР до сих пір не має дипломатичних відносин. Нині всі закордонні диппредставництва КНР, як і іноземні диппредставництва в Пекіні, мають статус посольств. Китай широко використовує в дипломатичній практиці призначення послів за сумісництвом. Сама процедура призначення глави диппредставництва за кордоном відрізняється від загальноприйнятої в міжнародній практиці тільки тим, що за китайським протоколом вірчі і відкличні грамоти являють собою єдиний документ, який вручається новопризначеним послом.

За основу визначення класу глави диппредставництва береться важливість відносин з тією чи іншою країною для пріоритету китайської зовнішньої політики. Перш за все, оцінюється «комплексна міць» країни-партнера, її вплив у світовій політиці, потім враховується ступінь розвитку двосторонніх відносин цієї країни з Китаєм у політичній, економічній, культурній та інших галузях, Особливо виділяється військовий аспект, тобто враховуються інтереси забезпечення безпеки Китаю.

Специфікою зарубіжних дипломатичних представництв КНР є те, що дипломати рангом до 2-го секретаря включно виїжджають в тривалі закордонні відрядження без своїх дружин. Крім того, до цих пір китайським дипломатам всіх рангів не дозволено брати з собою за кордон дітей будь-якого віку. У тих рідкісних випадках, коли китайський дипломат виїжджає у відрядження з дружиною, йому передбачена певна

надбавка до зарплати, а за дружиною зберігається зарплата за основним місцем попередньої роботи. Практично всі дружини дипломатів виконують ту чи іншу роботу в посольствах. До речі, у штаті МЗС КНР зайнято багато осіб, пов'язаних між собою сімейними узами, однак це не вважається проявом протекціонізму.

Характерно, що у функції китайських посольств і генконсульств усе більше входить сприяння китайським компаніям в зміцненні їх позицій на ринках відповідних країн. Ця функція, як відомо, в останні роки стає частиною діяльності багатьох посольств.

Діяльність посольств і генконсульств Китаю знаходиться під постійним контролем з боку Міністерства закордонних справ. Регулярно до посольств і консульств відряджаються інспектори для вивчення стану справ на місці. Вони перевіряють, як організована робота в посольствах, як витрачаються фінансові кошти тощо. Вивчається також і робота закордонних установ за окремими напрямками. За підсумками перевірки інспектори складають доповідь з пропозиціями щодо поліпшення функціонування закордонних установ.

Література:

1. Добрынин А.Ф. Сугубо доверительно. Посол в Вашингтоне при шести президентах США (1962 – 1986 гг.) / Анатолий Федорович Добрынин. — М. : «Автор», 1996 г. — 696 с.
2. Зонова Т. Дипломатия иностранных государств / Татьяна Зонова. — М. : РОССПЭН. — 350 с.
3. Попов В. И. Современная дипломатия: теория и практика: курс лекций. Часть 1: Дипломатия – наука и искусство / Виктор Иванович Попов. — М. : «Научная книга», 2000. — 576 с.
4. Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.fmprc.gov.cn/eng/>.